

TOSIA JA EPÄTOSIA TARINOITA SUURKAUPUNGISTA

*International IAMHIST
Conference: Große Städte im
Film / The City in Film.
Berliini 12.-17.9.1995*

IAMHIST on kansainvälinen median ja historian tutkijoiden yhdistys eli tarkemmalta nimeltään International Association for Media and History. Sen toiminnan näkyvimpiä muotoja ovat neljä kertaa vuodessa ilmestyvän *Historical Journal of Film, Radio and Television* -lehden julkaiseminen sekä joka toinen vuosi järjestettävät tutkijakonferenssit. Syksyllä 1995 tapahtuman teemana oli suurkaupunki elokuvassa ja paikkana soveliaasti

Berliini, joka lienee Pariisin ja New Yorkin ohella ainakin läntisen maailman tunnetuin "suurkaupunki elokuvassa".

Konferenssin lähtöasetelmat olivat siis kiinnostavat ja paikalle olikin saapunut melko runsaasti tutkijoita melko monista maailman kolkista. Esi-
telmien aiheet olivat vaihtelevia sekä temaattisesti että maantieteellisesti. Puhuttiin New Yorkista ja rikollisuudesta, arkkitehtuurista 1910-30-lukujen neuvostoelokuvassa, Méxicon kaupungin pääaukion kuvista eri aikojen elokuvissa, rimi-
lääisistä vuosisadan alun matkailuelokuvista, kaksijakoisesta kaupunkikuvasta Ousmane

Sembenen elokuvissa ja paljosta muusta.

Saatiin katsaus Sydneyn kaupungin virallisista esittelyfilmeistä, jotka osoittavat kiinnostavan imagonmuutoksen: aiempi eurooppalaispainotteinen kuva on esimerkiksi Sydneyn olympiakaupunkielokuvassa antanut tilaa Aasia-
kytkennöille ja monikulttuurillisuudelle - taustalla Australian hakeutuminen kohti Aasian talousmahteja. Nähtiin eräänlaista sotilaallista esisimulaatioteknologiaa toisen maailmansodan ajoilta Saksan ilmailvoimien koulutuselokuvissa Lontoon pommittajille. Ilmakuville, kartoilla ja kohokuvil-

la oli pyritty luomaan mahdollisimman todentuntuinen havaintokokemus, jonka turvin lentäjät löytäisivät kohteensa. Filmimateriaalina käytettiin esimerkiksi katkelmia turistielokuvista sekä – kiinnostavasti – Lufthansan lennoilla ennen sotaa kuvattuja otoksia.

Tämänkaltaisessa konferenssissa sopii tietysti odottaa näkevänsä paljon kiinnostavia elokuvia, etenkin kun edellistä Amsterdamissa järjestettyä ja ensimmäisen maailmansodan elokuvaan keskittynyttä IAM-HIST-tapaamista oli kehuttu nimenomaan filmiaineston perusteella. Amsterdamin suuri-suuntaiset järjestelyt olivat kuitenkin ajaneet yhdistyksen vararikon partaalle, joten nyt saatiin tyytyä sekä määrällisesti että teknisesti vaatimattomampaan antiin. Valitettavan monet elokuvat jouduttiinkin esittämään videotykillä, väärällä esitysnopeudella tms. Mutta kaikenlaista sentään nähtiin, esimerkiksi San Franciscon maanjäristykseen (1906) liittyvien elokuvien kooste Library of Congress's American Memory Projectin kuvalevyiltä sekä sarja UFA:n 1930-luvun lopun kaupunki-

elokuvia, joiden tekijöihin kuului mm. Walter Ruttmann. Kansallissosialismin kauden viralliset kaupunkielokuvat sisälsivät esimerkiksi työn esteetisoivassa kuvauksessa yllättävän paljon samankaltaisia piirteitä kuin Ruttmannin klassikko *Berlin - Die Sinfonie der Großstadt* (1927).

Erikoinen ja harvoin nähty kuriositeetti oli Heinrich Hauserin vuonna 1931 ohjaama *Weltstadt in Flegeljahren - Ein Bericht über Chicago*. Elokuva on eräänlainen dokumentti, joka alkaa pitkällä matkakuvausella siipirataslaivan matkasta kohti Chicagoa. Itse kaupunki esitetään yhtäältä nousukasmaisena ja ”murrosikäisenä”, toisaalta köyhänä ja epätaasa-arvoisena. Näkökulma on hyvin kriittinen – esimerkiksi koneistettu teollinen tuotanto nähdään epäinhimillistävänä ja kaupungin kansalaisia kuvataan mieluusti ruumiillisesti ”epäpuhtaina”, rumina ja liikalihavina – mutta automassojen ja pilvenpiirtäjien esittelystä ei silti ole peitelty innostustakaan. Elokuva voisi tarjota kiinnostavan vertailukohdan Yhdysvalloissa tehdyille lama-kauden kuvauksille. Moni-

kohan amerikkalaiselokuva maa- laa yhtä synkeitä kuvia nälkäänäkevistä työttömistä tai näyttää mustia raatamassa kaikkein raskaimmissa ruumiillisissa töissä?

Tapahtuman painopiste oli melko voimakkaasti dokumentissa. Osa esitemöitsijöistä keskittyi kuitenkin fiktiivisiin elokuviin, mikä johti väistämättä keskusteluun fiktion ja dokumentin suhteesta ja fiktion käyttökelpoisuudesta historian- tutkimukselle. Vanha juopa tuntuu siis yhä olevan olemassa: (ainakin eräät) historioitsijat pitävät kuvitteelliseksi tunnustautuvaa narraatiota hyödyttömänä tai jopa haitallisena tutkimuskohteena, kun taas elokuvantutkijat pyrkivät löytämään dokumentista samankaltaisia narratiivisia aineksia kuin fiktiosta ja sitä myötä osoittamaan niiden kategorisen erottamisen naiiviksi. Periaatteessa on tietenkin kaunis ajatus saattaa eriävät näkökannat yhteen ja katsoa syntykö niistä joko synteisiä tai hedelmällistä törmäystä. Berliinissä tämä ei kuitenkaan vielä johtanut juuri muuhun kuin inttämiseen.

Kimmo Laine